

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У
БЕОГРАДУ

ИЗВЕШТАЈ О ПРЕГЛЕДУ И ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

*Између фрагмента и система: кратка форма моралистичког садржаја у италијанској
прозној традицији од А. Полицијана и Ф. Гвичардинија до Ђ. Леонардија*

Наташе Гавриловић

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ ЗА ПРЕГЛЕД И ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1. Датум и орган који је именовано Комисију:

Комисију је именovalo Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду на IX редној седници одржаној 22. септембра 2022, на основу члана 36 и 37 Статута Филолошког факултета Универзитета у Београду и члана 65 Закона о високом образовању (Одлука бр. 3169/1).

2. Састав Комисије:

- др Мила Самарцић, редовни професор, Филолошки факултет Универзитета у Београду
Ужа научна област: Италијанистика, Италијански језик
Датум избора у звање: 01. 02. 2012.
- др Корнелије Квас, редовни професор, Филолошки факултет Универзитета у Београду
Ужа научна област: Наука о књижевности
Датум избора у звање: 20. 02. 2019.
- др Јелена Тодоровић, ванредни професор, Универзитет у Висконсину
Ужа научна област: Италијанистика – италијанска књижевност
Датум избора у звање: 1. 07. 2015.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име, име родитеља, презиме	Наташа, Драган, Гавриловић
Датум и место рођења	15. 01. 1992, Ниш Р. Србија
Наслов мастер тезе	<i>Од епистоле до епистоларног романа: епистоларна форма и аутобиографизам у италијанској књижевној традицији на примеру Пјетра Аретина, Мазуча Салернитана, Матеа Бандела и Уга Фоскола</i>
Датум и место одбране маг. тезе	/
Научна област из које је стечено академско звање мастер	Италијанска књижевност

Библиографија:

- N. Gavrilović, *La parola come costruttrice dei mondi al confine degli orizzonti in Microcosmi di Claudio Magris*, «Italice Belgradensia», 1, 2018, pp. 79-97.
- Н. Гавриловић, *Још понешто о Трсту Иве Андрића*, «Филолошки преглед», 1, 2019, pp. 61-74.
- N. Gavrilović, *La trasposizione letteraria della realtà storica nelle lettere di Giambattista Marino*, «Italice Belgradensia», 2019, pp. 73-82.
- N. Gavrilović, *La prosa del Quattrocento e i Detti piacevoli di A. Poliziano*, у *Atti del XII Convegno internazionale di Italianistica La prosa italiana tra invenzione e comunicazione letteraria*, Università di Craiova, 29-30 settembre 2022 (у штампани)

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Између фрагмента и система: кратка форма моралистичког садржаја у италијанској прозној традицији од А. Полицијана и Ф. Гвичардинија до Ђ. Леопардија

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација *Између фрагмента и система: кратка форма моралистичког садржаја у италијанској прозној традицији од А. Полицијана и Ф. Гвичардинија до Ђ. Леопардија* састоји се од следећих поглавља: 1. Увод (1-5); 2. Неутабани путеви прозе на пучком и кратка форма филозофско-етичког типа (6-17); 3. *Угодне изреке* Анђела Полицијана (18-40); 4. *Напомене* Франческа Гвичардинија (41-65); 5. *Зибалдоне* Ђакома Леопардија (66-89); 6. Закључна разматрања (90-92). На крају тезе налази се и Литература, на седам страна, као и Секундарна литература-извори, на три стране.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Полазећи од идеје Л. Челерина да ”класични морализам” дуге традиције настаје у модерно доба, али да претече изналази у средњовековној књижевности, као и да та форма филозофске прозе тражи и властито језичко-стилско специфично уобличавање, Н. Гавриловић врло умешно смешта своја бављења у саму срж италијанске књижевне и језичке традиције *tout court* која се огледа у неразлучивом преплитању форми и облика, са једне, и језика и стила, са друге стране, у непрестаном огледању с претходном датом. Како би указала на значај, али и специфичности тог неразлучивог преплитања, Н. Гавриловић одлучује да прати помало скрајнуту – у односу на доминантну лирску и класично-наративну традицију – формално-стилску путању коју су италијански ”моралисти који не моралишу” (А. Квондам) у неколико векова исцртали, како она доказује, а која је увек била огледало и одраз, и на плану форме – фрагмент као систем и систем као фрагмент – и на плану стила и језика, одређених културних криза и превирања. Тај првенствено интердискурсивни, не и интертекстуални, дијалог, по убеђењу, оправданом, Н. Гавриловић, суштински започиње делом А. Полицијана, *Угодне изреке*, те преко већ осведоченог ”моралисте”

Ф. Гвичардинија и његових *Напомена* стиже до све до Ђ. Леопардија и почетака XIX века који у њега уноси нове елементе, што нису предмет овог истраживања, али представљају врло подстицајан основ за даља бављења. Истовремено, у складу с властитом теоријском поставком, Н. Гавриловић прати оспољавање овог интердискурсивног дијалога кроз језичко-стилске одлике прозе поменутих аутора, од синтаксичке стилизације *Угодних изрека* преко синонимних парова и привилеговања одређене врсте зависних реченица, уметнутих и партиципских, *Напомена* Ф. Гвичардинија, до плуристилизма и плурилингвизма Ђ. Леопардија у чијем се делу преплићу не само различити регистри, већ и различити језици. Оваква трагања за одређеним језичким исказом враћају нас, устврђује Н. Гавриловић, на питање форме дела која једнако настаје у дијалектици фрагмента – као и на нивоу реченице – и система. Односно, на општу поставку ових аутора који, у крајњем исходу, властити етички систем изналазе у несистематичности, у немогућности исказивања и уобличавања икаквог система. Оправданост, а и значај овакве поставке, посебно показују поглавља која су посвећена не само сваком од аутора, а и дела, појединачно, већ и оно где Н. Гавриловић врло умешно исцртава и развој и мене прозе на пучком, односно италијанском, од самих зачетака у сталној спреси с увек присутним моделом латинског језика, па све до самога краја XVIII и почетака XIX века, као и преплитања питања језика с дефинисањем одређених облика, нарочито кратке форме филозофско-етичког типа, али дате у облику ”књиге”. Кључна постају, како истиче Н. Гавриловић, два чиниоца: начело *brevitas* не само као *virtus narrationis*, већ као језичка, синтаксичка и филозофска катеорија; и модел ”књиге” *Декамерона* Ђ. Бокача где појединачно дефинише целину, а целина даје значење појединачном, у неколико нивоа. Управо су то идеје водиле умешне, сврховите и надаре занимљиве анализе дела А. Полицијана чије су *Угодне изреке* најпре постављене у контекст других остварења којима овај аутор показује властиту склоност – готово поезику – ка језичко-стилским и формалним поигравањима, али и у контекст потенцијално сличних, но ипак различитих по својему устројству оновремених дела других аутора. Захваљујући изузетно вођеним језичко-стилским анализама (објашњеним и уз помоћ врло лепих понуђених превода одломака, али прегледне Табеле анализираних синонимних парова), добијамо доказе за претходно изнете тврдње и *Угодне изреке* А. Полицијана читамо као прозу ”избрушене реченице вођену логиком и сложенешћу мисли” која у поигравању с језичким регистрима бива опредељена и на плану форме: ”изрека” у облику ”књиге”. Истоветан поступак Н. Гавриловић примењује и на поглавље посвећено Ф. Гвичардинију и његовим *Напоменама*, уз нови, битан чинилац који у новој субјективно-историјској перспективи, трагом Ф. Петрарке, посредно потврђује изнето: у осамнаестогодишњем настајању дела, уз постојање неколико редакција, сам нас аутор позива да пратимо и ”брушење” реченице и њеног логичког и филозофског устројства, као и однос појединачног и целине. Истовремено, упркос и интертекстуалним и интердискурсивним позивањима на претходну традицију, први основни елемент поређења како би се утврдила специфичност форме Гвичардинијеве кратке форме постаје, према самим намерама аутора како сазнајемо, друго његово монументално дело од кључног значаја за развој историографије, *Историја Италије*. Вешто и сврховито се крећући у обиљу литературе и ишчитавајући на прави начин оно што поткрепљује дату поставку, Н. Гавриловић истиче да је, на крају, *Zibaldone di pensieri* Ђ. Леопардија, упркос временској дистанци, настављач језичко-филолошко-филозофског приступа у форми кратке прозе која отпочиње делом А. Полицијана. Дело које је настајало, опет читавих петнаестак година, у поновној ”кризи”, јесте плод, а и плодно тле за језичка и књижевно-формална експериментисања у тада већ ипак оформљеном књижевном систему. С наглашеним аутобиографизмом, као крајњом

тачком оног ”трансценденталног аутобиографизма” пристуног у претходним примерима, Ђ. Леопарди својим ”записима мисли”, фрагментима сада експлицитно заговара и образлаже и по њему неминовну језичку, што ће рећи и стилску, али и филозофску реформу које и даље и сам посматра као неразлучиво једно. А трагом властитих претходника, које и сам помиње, ”брушење” речи и мисли остварује кроз ”унутрашњи” дијалог фрагмената у самоме *Зибалдонеу*, као и у дијалогу с другим властитим делима. А да је Ђ. Леопарди последњи изданак претходне традиције који већ отвара пут новоме, показује и његов критички однос и према Гвичардинијевој реченици и њеној прекомерној сложености, те гради час сложену, час кратку или паратакличну реченицу налик оној Полицијановој у зависности од самога садржаја. Као што ће, са друге стране, синонимни парови, као стилско-мисаони елемент којег је у конкретној анализи остварења Н. Гавриловић издвојила, бити изузетно заступљени (како показују бројни наведени примери) јер треба да послуже што већој прецизности, јасноћи, али и истовременом релативизовању појмова. Оном истом ”морализму без моралисања” и наглашавању и истицању субјективности, аутобиографском карактеру забелешки које својом природом, разнородношћу и фрагментарношћу у целини одређеној субјектом, могу, али и не морају постати примерним. Оправданост теоријске поставке за изнету хипотезу, као и сврховитост одабира основних чинилаца анализе, Н. Гавриловић истиче у последњем, закључном делу рада где се новина, али и иновативност увида у питања односа језика и кратке моралистичке прозе огледају у пуној мери.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ:

- N. Gavrilović, *La prosa del Quattrocento e i Detti piacevoli di A. Poliziano*, у Atti del XII Convegno internazionale di Italianistica *La prosa italiana tra invenzione e comunicazione letteraria*, Università di Craiova, 29-30 settembre 2022 (рад прихваћен за штампу у целини)
- N. Gavrilović, *La trasposizione letteraria della realtà storica nelle lettere di Giambattista Marino*, «Italice Belgradensia», 2019, pp. 73-82.
- Н. Гавриловић, *Још понешто о Трсту Иве Андрића*, «Филолошки преглед», 1, 2019, pp. 61-74.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Позивајући се на тезе П. В. Менгалда, Ђ. Фолене, Л. Челерино, итд. изнете у бављењу појединачним што делима, што проблемима, Н. Гавриловић је успела да покаже и докаже да је маргинална позиција кратке форме филозофско-моралистичког типа у италијанској прозној традицији (како у оквиру опуса самих аутора, тако и у књижевној традицији) предуслов за сам њен настанак, за експериментисање језиком и стилем, али и самом мисли и етичким системом којег а нуди. Та маргинализована, али и фрагментарна структура релативизује систем, а унутар овог отвореног система релативизују се и саме границе текста, у свим значењима те речи. На плану садржаја,

као одраз односа фрагмент – целина, постоји дијалектика појединачног и универзалног јер се појединачним, ”личним” искуством испољеним кроз разне форме аутобиографизма релативизује универзалност било каквог исказа. За такав кратки прозни исказ кључно је разумевање семантике синтаксе, како су то и доказали издвојени елементи, на првом месту и адверзативно-лимитативни везник (*nondimeno/nondimanco*), али и синоними парови јер на нивоу реченице релативизују значење делова, уједно пратећи и развој прозе у главном току књижевне традиције на пучком. Ове одлике су константа у делима издвојених и анализираних аутора те су, уз специфичности и разлике условљене епохама, показатељи истоветних поставки и филозофско-филолошког приступа и садржају, и форми и самом језику. Што све доводи до закључка да је реч о делима која, без традиционалних експлицитних међусобних позивања и подражавања, јесу део истог тока, без директних претходника ни у класичној, ни у пучкој традицији пре А. Плицијана, нити након Ђ. Леопардија.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

На основу Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду и налаза у извештају из програма iThenticate којим је извршена провера оригиналности докторске дисертације *Између фрагмента и система: кратка форма моралистичког садржаја у италијанској прозној традицији од А. Полицијана и Ф. Гвичардинија до Ђ. Леопардија*, аутора **Наташе Гавриловић**, изјављујемо да извештај указује на оригиналност докторске дисертације, те се прописани поступак припреме за њену одбрану може наставити.

IX ПРЕДЛОГ

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да извештај прихвати и упути га Већу друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду на сагласност и да кандидаткињу позове на усмену одбрану пред истом комисијом.

У Београду, 24. октобра 2022. године

Комисија:

1. _____
др Мила Самарцић, редовни професор
2. _____
др Корнелије Квас, редовни професор
3. _____
др Јелена Тодоровић, ванредни професор